

Kleinhard - vrcholně středověké sídliště s doklady zpracování železa v Lesní čtvrti, Rakousko

Sabine Felgenhauer-Schmidt

Archeologický výzkum zaniklé vsi Hard v severozápadní Lesní čtvrti probíhá nepřetržitě od roku 1977. Tato, z písemných pramenů známá, zaniklá ves leží na území bývalého hrabství Raabe, panství, které koncem 12. stol. bylo v držení Babenberka Leopolda VI. Počátky jsou však zahaleny temnotou. Dosavadní výzkum dospěl k těmto závěrům: Zaniklý sídlištní komplex Hard se skládá ze dvou center, které časově na sebe navazují. Dokazují to jednoznačně nálezy. Tato skutečnost odpovídá uvádění dvou sídlišť - villa hard a hard minor v tzv. "Prima Fundatio", který je soupisem desátků kláštera sv. Jiří z roku 1230.

Mladší Hard (obr. č. 1) je pravidelně založené sídliště sestávající z desíti zemědělských usedlostí (osm je dosud prozkoumáno) a jednoho panského dvora, který uzavírá sídliště na východní straně a zaujímá asi čtyřikrát větší plochu než jednotlivá selská usedlost. Selské usedlosti sestávají v jádru z trojprostorových domů, k nimž byl připojen čtvrtý prostor jako stáj. Mladší Hard lze označit jako ulicovou ves, nebo lépe jako ulicovou ves na jedné straně uzavřenou. Mladší Hard vznikl ve 13. stol. a ve 14. stol. byl opět opuštěn. Hospodářství bylo čistě zemědělské.

Asi 100 m severně této pravidelné vsi bylo odkryto starší centrum nazvané pracovně Kleinhard (obr. 2). V sníženině u prameniště byl odkryt kamenný věžový dům sestávající z velkého sálu a čtvercové věže. Kameny byly zděny na sucho, ale v horních zřícených partiích zdíva bylo prokázáno ojedinělé užití malty. Nálezy - především tuhová keramika - datují osídlení do 12. a první poloviny 13. stol. Přestože se nejedná o žádné sídlo opevněné příkopem a valem, neuděláme chybu, když kamenný věžový dům (obr. 3) s vstupním prostorem budeme interpretovat jako sídlo příslušníka nižší šlechty vrcholného středověku. Nálezy (železná struska) a objevená situace (kovářská pec - obr. 4 a odkaz na výheň, která kvůli stromu nemohla být prozkoumána) ukazují zřetelně na to, že opevněná funkce budovy se kumulovala s

hospodářskou funkcí související se zpracováním železa.

Velikou pomocí při dalším výzkumu staršího Kleinhardu byla archeologicko-geofyzikální prospekce Geofyziky Brno. Při té příležitosti byly zjištěny anomálie vedoucí k dalším archeologickým objevům. Dosud byly tyto anomálie zkoumány na dvou místech. Přestože systematický výzkum nebyl proveden lze již dnes říci, že se jedná o další doklady zpracování železa. Zvláště důležitý je nález velké ploché strusky o průměru přinejmenším 30 cm, která svědčí o existenci kamenné pece. Tuhové zlomky keramiky datují toto zařízení do 12. stol.

Závěrem lze říci, že dosavadní objevy na komplexu zaniklých sídlišť Hard překvapivě dosvědčily, že se nejednalo od počátku o zemědělsky orientované sídliště, ale že v 13. stol. došlo k podstatné změně orientace tohoto sídliště. Starší sídliště, na němž dominoval kamenný věžový dům bylo zaměřeno hospodářsky na speciální zpracování železa. Důležité proto jsou pylové analýzy z kamene obložené studny, které nesignalují pro žádné mýcení lesa (nepublikované výzkumné výsledky F. Krale). Mladší pravidelná ves založená ve velkém vykloučeném prostoru ve 13. stol. se zcela jednoznačně orientovala na zemědělství.

Literatura

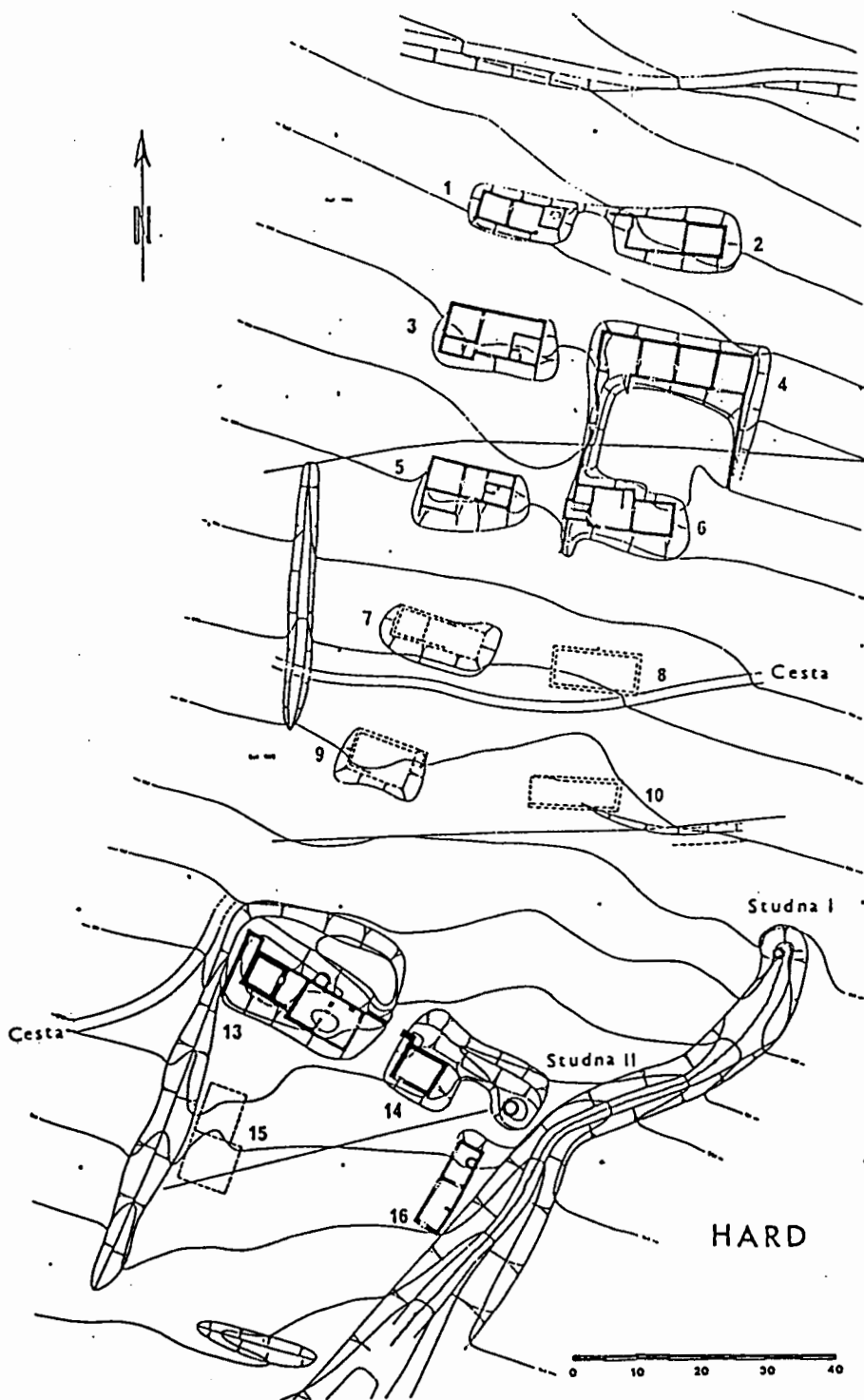
Nálezové zprávy v "Arbeitsberichte des Kultur - und Museumsvereines Thaya" od r. 1987 zpracovány S. Felgenhauerovou-Schmidtovou, do r. 1986 F. Felgenhauerem

Felgenhauer, F. 1985: Ausgrabungen im Bereich der mittelalterlichen Dorfwüstung "Hard" bei Thaya, NÖ (Stand 1984), Beiträge zur Mittelalterarchäologie in Österreich 1, 15 ad.

Felgenhauer - Schmiadt, S. 1991: Die Wüstung Hard bei Thaya im Waldviertel, Archäologie in Österreich 2/1, 31 - 33

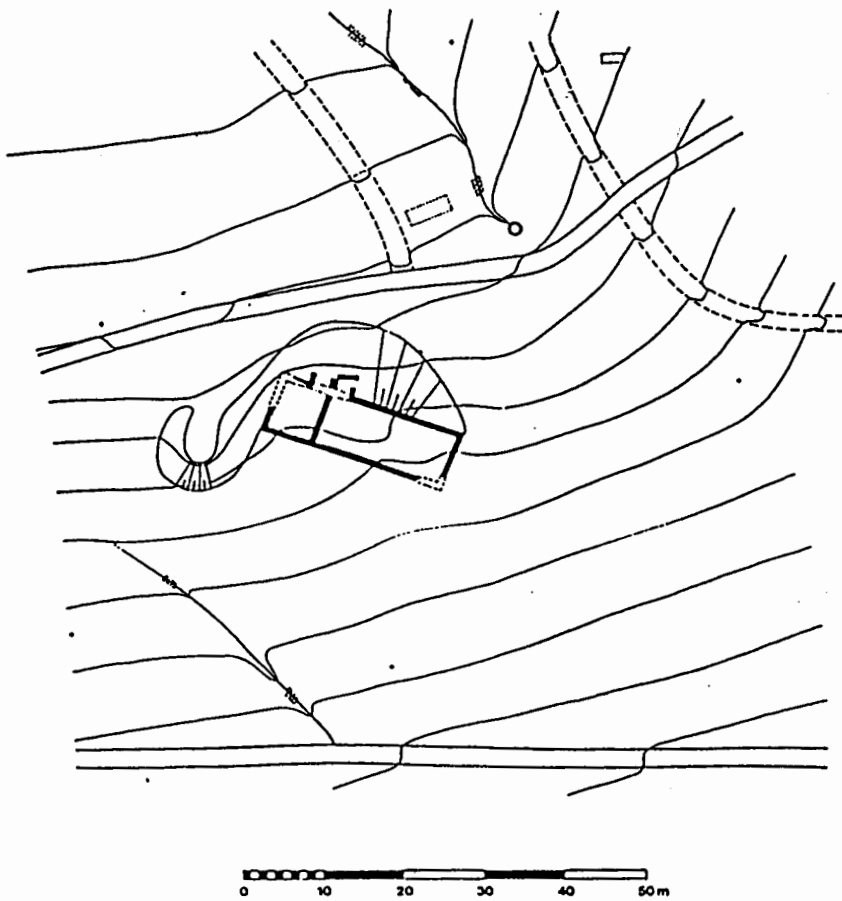
Hašek, V. - Mitrenga, P. - Unger, J. 1993: Bericht über die archäo-geophysikalische Prospektion auf dem Areal der Wüstung Kleinhard - 2. Kampagne, Arbeitsberichte des Kultur - und Museumsvereines Thaya 1, 510 - 512

Kral, F. 1985: Pollenanalytische Untersuchungen in der Wüstung Hard bei Thaya / NÖ, Beiträge zur Mittelalterarchäologie in Österreich, 1, 58 ad.

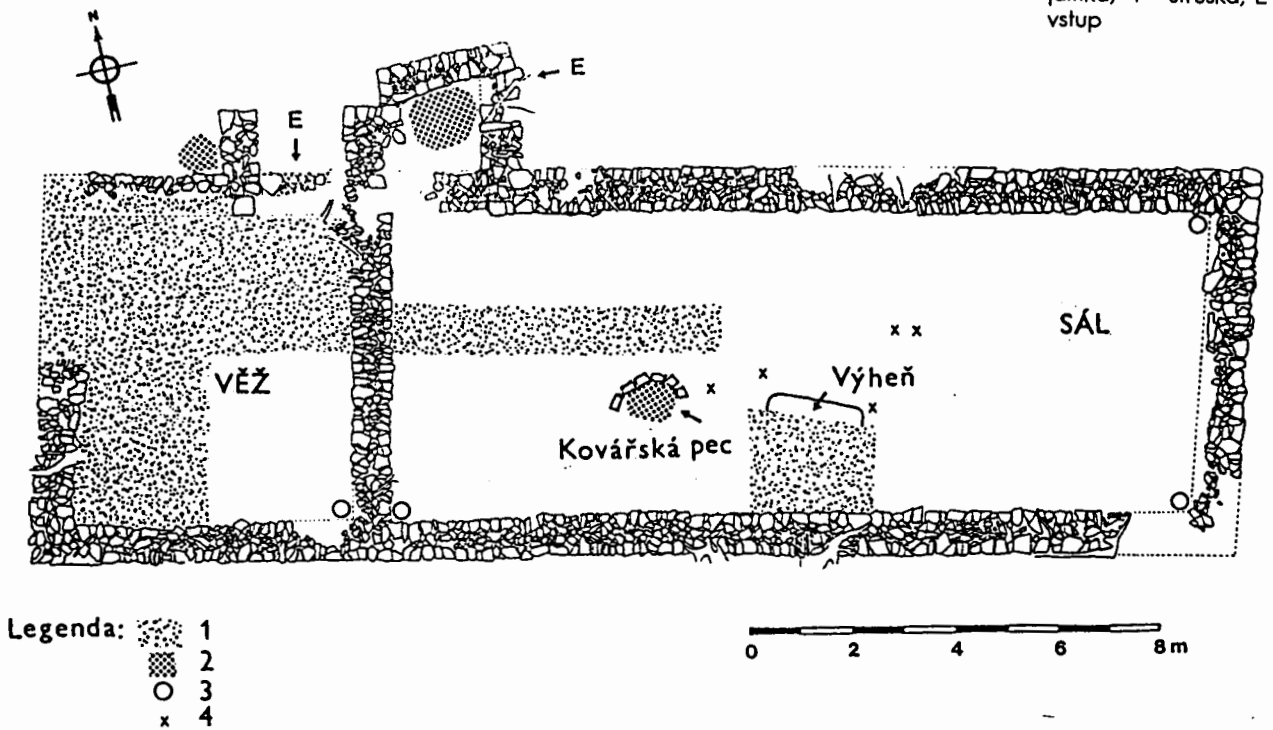

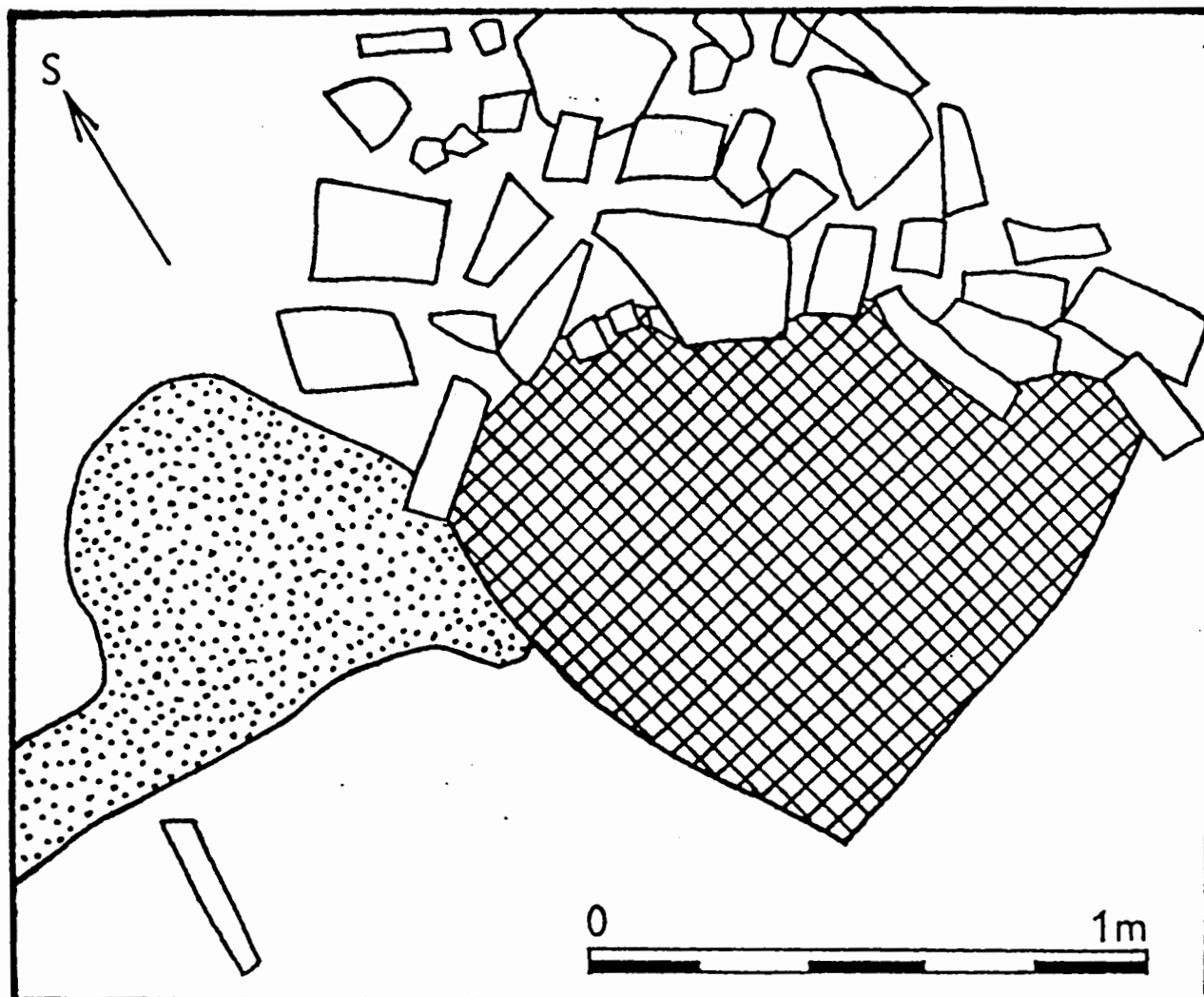
Obr. č. 1 Pravidelně založená ves Hard ve 13. a 14. stol

Obr. č. 2 Kleinhard. Sníženina u prameniště s věžovým domem

Obr. č. 3 Detailní plán věžového domu v Kleinhardu.
 Legenda: 1 - nezkoumáno, 2 - ohniště, 3 - kůlová jamka, 4 - struska, E - vstup

Obr. č. 4 Kovářská pec s kamenným obložením a kamennou destrukcí ve věžovém domě Kleinhardu. Tečky - uhlíky